

ESSE VA UNING YOZISH QOIDALARI

Qurbanova Sevinch Qahramonovna
Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat
akademik litseyi ona tili va adabiyot
fani katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu metodik tavsiya asosida o'qituvchi va mustaqil o'rganuvchilarga mo'ljallangan bo'lib esse yozish bo'yicha mavjud qoidalar va ularni o'quvchilarga yetkazib bera olish borasida kerakli tushuncha va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar : esse, insho ,ko'nikma . kirish , asosiy qism , xulosa, shaxsiy fikr

Esse — bu muallifning biror mavzuga nisbatan shaxsiy fikr va mulohazalarini erkin tarzda ifodalash imkonini beruvchi janrdir. Ushbu adabiy uslubda yozilgan matnlar qiziqarli va mantiqiy bo'lishi bilan birga muayyan qoidalarga rioya qilgan holda tuziladi. Quyida esse yozishda asosiy e'tibor qaratilishi kerak bo'lgan jihatlar yoritiladi:

Kirish, asosiy qism va xulosadan iborat aniq tuzilma:

Esse uch asosiy qismdan iborat bo'lib, har bir qism o'z vazifasini bajaradi. Kirish qismi mavzuni kiritish uchun mo'ljallangan bo'lsa, asosiy qismda muallifning fikrlari va dalillari izchil tarzda bayon qilinadi. Xulosa esa matndagi asosiy g'oyalarni yakunlash uchun xizmat qiladi.

Shaxsiy fikr va mulohazalarning ahamiyati:

Esse boshqa janrlardan farqli ravishda, muallifning o'z fikrlari va his-tuyg'ulariga asoslangan bo'lishi kerak. Shu sababli, standart ta'rif va qoidalar emas, balki muallifning o'ziga xos qarashlari asosiy o'rinni egallaydi.

Dalillarning mantiqiyligi va izchilligi:

Muallif tomonidan ilgari surilgan fikrlar misollar yoki dalillar bilan asoslangan bo'lishi lozim. Buning uchun hayotiy misollar, ilmiy ma'lumotlar yoki adabiy asarlardan keltirilgan iqtiboslar ishlatilishi mumkin.

Erkinlik va ijodkorlik:

Esse yozishda an'anaviy uslublardan chetga chiqishga ruxsat beriladi. Bu muallifga mavzuni ijodiy yondashuv bilan ochib berish imkonini beradi. Ammo, bu erkinlik matnning mantiqiy izchilligini buzmasligi lozim.

Matnning til va uslubiga e'tibor qaratish:

Esse o'quvchiga tushunarli bo'lishi uchun sodda va ravon til ishlatiladi. Shu bilan birga, boy lug'at, ta'sirli iboralar va san'atli uslublar matnga qo'shimcha qiziqish bag'ishlaydi.

O'quvchini jalb qilish qobiliyati:

Esse muallifning fikrlash darajasini aks ettirishi bilan birga, o'quvchida qiziqish uyg'otishi lozim. Buning uchun mavzuni noodatiy yondashuv bilan ochib berish, savollar orqali o'quvchini o'ylantirish yoki hayotiy muammolarni yoritib berish mumkin.

Esse yozishda ushbu tamoyillarga rioya qilinsa, matn mazmunli, qiziqarli va ijodiy chiqadi.

Ushbu metodik tavsiya asosida o'qtuvchi va mustaqil o'rganuvchilarga mo'ljallangan bo'lib esse yozish bo'yicha mavjud qoidalar va ularni o'quvchilarga yetkazib bera olish borasida kerakli tushuncha va tavsiyalar berilgan.

Mavzuni chuqur anglash

Esse yozishdan oldin mavzuni yaxshilab tahlil qilish va unga bo'lgan shaxsiy munosabatni aniqlash zarur. Muallif mavzuni qanchalik chuqur tushunsa, uning fikrlari shunchalik ravshan va asosli bo'ladi.

Strukturaviy izchillik

Esse aniq tuzilishga ega bo'lishi kerak:

Kirish qismi: O'quvchini mavzuga kirgizish, qiziqish uyg'otish va asosiy fikrni (tezisni) taqdim etish.

Asosiy qism: Tezisni ochib beruvchi fikrlar va dalillarni tartibli bayon qilish. Bu qismda o'z mulohazalarini mantiqiy dalillar bilan isbotlash kerak.

Xulosa qismi: Mavzuni umumlashtirish va muallifning asosiy fikrlarini mustahkamlash.

Fikr va dalillarning izchil bayoni

Asosiy qismda ilgari surilgan fikrlar mantiqiy va izchil tarzda bayon qilinishi kerak. Misollar, statistik ma'lumotlar yoki hayotiy voqealardan foydalanib, muallif o'z qarashlarini mustahkamlashi mumkin.

Ijodkorlik va original yondashuv

Esse yozishda standart, takrorlangan fikrlardan qochish va o'ziga xos yondashuvni namoyon etish muhim. Bu ijodiy uslub orqali matn yanada qiziqarli va ta'sirli bo'ladi.

Muvozanatni saqlash

Muallif subyektiv fikrlarni bayon etgan bo'lsa-da, ularni haddan tashqari hissiy yoki biryoqlama taqdim qilmasligi kerak. Neytral ohang va dalillarga asoslangan yondashuv yaxshi taassurot qoldiradi.

Til va uslubning mosligi

Esse yozishda til me'yorlariga rioya qilish zarur. Matn ravon, mantiqiy va o'quvchiga tushunarli bo'lishi kerak. Shu bilan birga, boy va san'atli til ishlatish matnga o'ziga xos ohang bag'ishlaydi.

Muhokama va tahlil

Asosiy qismda muallif mavzuni har tomonlama muhokama qilib, o‘z mulohazalarini bayon qiladi. Masalan, mavzuning ijobiy va salbiy tomonlarini ko‘rsatib, ularni tahlil qilishi mumkin.

O‘quvchini jalb qilish

Esse o‘quvchini o‘ziga tortishi lozim. Savollar berish, hayotiy hikoyalar yoki qiziqarli misollar orqali o‘quvchining e‘tiborini jalb qilish samarali usullardan biridir. Esse yozish jarayonida mazmun va uslubning uyg‘unligini ta‘minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu tamoyillarga rioya qilish orqali, muallif o‘z fikrlarini aniq va ijodkorona ifodalay oladi.

Xulosa qilib aytganda, esse yozish o‘ziga xos adabiy janr bo‘lib, unda muallifning shaxsiy fikr va mulohazalari mantiqiy tartibda ifodalanadi. Esse tuzishda aniq tuzilma (kirish, asosiy qism, xulosa), shaxsiy fikrni dalillar bilan asoslash, ijodkorlik va matnning ravonligi muhim o‘rin tutadi. Fikrlar va dalillar izchil va mantiqiy bayon etilishi kerak, shuningdek, o‘quvchini jalb qilish uchun qiziqarli va noodatiy yondashuvlar qo‘llaniladi. Esse yozishda uslub va tilning to‘g‘ri tanlanishi, shuningdek, mulohazalarni izchil va neytral tarzda taqdim etish zarur. Bu tamoyillarga rioya qilgan holda, esse o‘quvchiga qiziqarli va mazmunli bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ona tili – 6 – sinf darsligi. Tuzuvchilar : Iroda Azimova , Klara Mavlonova Sad’ullo Quronov , Sholir Tursun, Nilufar Hakimova, Mansur Siddiqov.
2. Ismoilov, N. B. (2023). YANGI O‘ZBEKISTONDA TA’LIM VA ILM SOHALARI RIVOJLANISHNING YANGI DAVRIDAGI MUHIM ASOSLARI. International scientific journal of Biruni, 2(1), 81-88.
3. Sabirdinov, A. (2019). Sketches to the novel “Night and day” by Chulpan. Scientific journal of the Fergana State University, 1(6), 119-120.